

Навчальна програма
«Основи медіаграмотності: взаємодія з медіа»
для учнів 1 – 4 класів загальноосвітньої школи

Авторський колектив:

Волошенюк Оксана Валеріївна, провідний мистецтвознавець Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнології ім.М.Т.Рильського НАН України

Дегтярьова Галина Анатоліївна, доцент кафедри методики суспільно-гуманітарних дисциплін Комунального вищого навчального закладу «Харківська академії неперервної освіти», кандидат педагогічних наук, учитель початкових класів, української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист;

Кравченко Ганна Юріївна, проректор з наукової та експериментальної роботи, завідувач кафедри управління якістю освіти Комунального вищого навчального закладу «Харківська академії неперервної освіти», кандидат педагогічних наук, учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії;

Крамаровська Світлана Миколаївна, учитель інформатики та англійської мови Харківської гімназії № 172 Харківської міської ради Харківської області, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист;

Романова Олена Володимирівна, заступник директора з навчально-виховної роботи Харківської гімназії № 172 Харківської міської ради Харківської області, спеціаліст вищої категорії, старший учитель;

Стадник Олена Максимівна, учитель російської мови та літератури Харківської гімназії № 172 Харківської міської ради Харківської області, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступ

На сучасному етапі в Україні гостро постало питання медіаосвіти, адже саме від якості отримуваної інформації залежить наше майбутнє.

Молодший шкільний вік – це початок усвідомленого сприйняття світу, коли закладаються критерії добра і зла, порядності і брехливості, сміливості і боягузтва. Тому цей вік є одним з основних етапів виховання, у якому закладаються основні ціннісні орієнтири. Микола Амосов у своїх педагогічних роздумах «Здоров'я і щастя дитини» наводить спосіб визначення рівня свідомості, вихованості дитини за визнанням ним типу авторитету:

- якщо сприймає силу як єдиний можливий авторитет, то рівень, на жаль, найнижчий – примітивний;
- якщо визнає авторитет інтелекту, духовності, цінує доброту, людяність, щирість, то це найвищий рівень.

Процес отримання інформації є невід'ємною складовою нашого життя в медіапросторі. Уже на ранніх етапах свого життя дитина постійно змушена сприймати інформацію – образи відображеного світу. Стає зрозумілим, що не лише кількість, а й якість інформації, яка надходить ззовні має дуже важливе значення, бо саме вона й формує майбутню особистість.

Які ж особистісні цінності переважають у дітей сьогодні? Який інформаційний простір навколо наших дітей? Які чинники впливають на внутрішній світ і поведінку дитини?

Сьогодні всім зрозуміло, що величезну роль у формуванні та становленні особистості молодших школярів відіграють медіа, а саме- кіно, телебачення, комп'ютерно-опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія, комп'ютерні ігри тощо. І щоб дитина не розгубилася в лавині інформації, яка на неї обвалюється з усіх боків від різноманітних ЗМІ,

необхідно педагогам своєчасно через формування стійкої ціннісної системи підготувати її до вмілого, вдумливого спілкування із медіа, а головне захистити від маніпулювання, марнування часу та навчити декодувати медіаповідомлення.

Актуальність курсу визначається потребою не лише підготувати нове покоління до життя в умовах сучасного інформаційного суспільства, але й навчити розуміти й усвідомлювати наслідки впливу медіа на психіку людини, на її життя в цілому, навчити її захищатися від сприйняття різної негативної інформації.

Існує також нагальна потреба у створенні активного середовища практичної діяльності учнів, яке максимально точно відтворювало би елементи нашого соціуму, слугувало би основою обґрунтованого розуміння медіа, стало би ефективним засобом розвитку творчої, самодостатньої та критично мислячої особистості в умовах лавиноподібного наростання інформації, а також дозволило би яскраво та переконливо виразити моральну позицію дитини. Тоді освіта буде гарантувати людині здоров'я, глибоку освіченість, інтелігентність, професійну компетентність і надасть їй можливість стати конкурентоздатним, впливовим партнером в Європі та світі.

Тому розробка і впровадження **Програми «Основи медіаграмотності: взаємодія з медіа» для учнів 1 – 4 класів початкової школи** є актуальною.

Програма «Основи медіаграмотності: взаємодія з медіа» для учнів 1 – 4 класів ґрунтується на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння її змісту – формування системи цінностей, і спрямована на підготовку дитини на базі цієї системи цінностей до спілкування із медіа під час соціалізації, а це у свою чергу дозволить по-перше сформувати стійкий імунітет до маніпулювання з боку медіа, а, по-

друге, на виховання такого споживача медіа, котрий міг би ефективно задовольняти свої інтереси, використовуючи медіа .

Програма «Основи медіаграмотності: взаємодія з медіа» враховує рекомендації ЮНЕСКО з підготовки медіаграмотної особистості та є пропедевтичним курсом із формування в учнів молодших класів початкових уявлень у галузі медіа через систему практичних завдань, які сприятимуть формуванню інформаційно-освітнього, інформаційно-комунікаційного, соціально-культурного, соціально-адаптаційного, ціннісно-орієнтаційного й оздоровчого простору дитини.

Особливістю Програми є те, що вона спрямована на формування в дітей медіакомпетентності через систему життєвих цінностей:

- 1) морально-культурних цінностей (ціннісне ставлення до людей, до природи, до мистецтва, до культури і традицій країни);
- 2) інтелектуальні цінності (ціннісне ставлення до самоосвіти, до праці, до дослідницької діяльності);
- 3) тілесно-духовні цінності (ціннісне ставлення до здоров'я, до спорту, до військово-патріотичної діяльності, до туризму і краєзнавства).

Сучасна психолого-педагогічна наука вважає джерелом мотивації вчинків людини, її поведінки систему та ієрархію внутрішніх цінностей, тому відправним елементом у 1-му класі є формування інтуїтивно зрозумілих цінностей. Із кожним класом передбачено розширення набутих раніше цінностей і формування нових на матеріалі медіатекстів.

Метою курсу «Основи медіаграмотності: взаємодія з медіа» для учнів 1 – 4 класів є ознайомлення дітей на пропедевтичному рівні з основними поняттями медіаосвіти та сучасними засобами масової комунікації, і формування медіакомпетентності та морально-духовної життєво-компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, через призму медійних текстів.

У програмі визначено такі змістові лінії: екранні медіа, аудіальні медіа, візуальні медіа, друковані медіа, нові медіа, книжки?

Ураховуючи вікові особливості учнів, визначено основні завдання курсу.

Основними завданнями курсу «Основи медіаграмотності: взаємодія з медіа» є в доступній для віку дитини формі:

ознайомити:

- з історією створення та розвитку медіа;
- з технологіями створення медіа повідомлень.

показати:

- можливості засобів медіа та інформаційно-комунікаційних технологій у повсякденній діяльності учнів, їхньому міжособовому спілкуванні та дозвіллі;

сформувати:

- початкові уявлення про інформацію, зокрема медійні повідомлення, інформаційні процеси, про пристрої, що використовуються для створення медійних повідомлень, про роль медіа в житті сучасної людини в інформаційному суспільстві;
- початкові уявлення про медіа, зокрема кінематограф, анімацію, фотографію, радіо, телебачення, рекламу, пресу, книги, нові медіа;

вмотивувати:

- необхідність формування та розвитку власної медіакультури;

здійснити:

- оцінку медіатекстів сучасних медіа;
- профілактику надмірного захоплення медіа;
- формування незалежності від медіа, протистояння гіподинамії і тотальній віртуалізації комунікативних та ігрових практик дитини;

допомогти:

- засвоїти позиції активного користувача (замість пасивного споживача) і творця інформаційного простору, носія і творця медіакультури;

налаштувати:

- на необхідність саморегуляції та спільної з найближчим оточенням (батьки, однолітки) співрегуляції взаємодії з віртуальним світом, щоб забезпечити баланс віртуальних і територіальних практик дитини, необхідних для гармонійного розвитку і здоров'я;

сприяти:

- розвитку системи ціннісних орієнтирів, що убезпечують молодших школярів від негативного впливу медіапродукції та створюють профілактичний ефект щодо ризиків медіа, характерних для наступного вікового періоду;

сформувати:

- початкові навички сприйняття, аналізу та інтерпретації медіатекстів, самостійного створення медійних продуктів;
- культуру взаємодії із мас-медіа;
- критичне мислення по відношенню до медіапродукції;
- інформаційно-освітній, інформаційно-комунікативний, соціально-культурний, соціально-адаптаційний, ціннісно-орієнтаційний та оздоровчий простір дитини;

навчити:

- розуміти й усвідомлювати наслідки впливу сучасних інформаційних потоків на психіку людини, на її життя в цілому;
- захищатися від сприйняття різної негативної інформації, забезпечивши баланс віртуальних і територіальних практик дитини, необхідних для гармонійного розвитку і здоров'я;
- різним способам самовираження свого світогляду за допомогою медіа і надати таку можливість учням;

розвинути:

- творчі здібності учнів на матеріалі медіа;

виробити:

- на основі використання технології критичного мислення вміння застосовувати різні види аналізу медіатекстів і їх рефлексивного сприймання;

закласти:

- підґрунтя основ медіакультури молодших школярів шляхом формування практичних навичок ефективної та безпечної взаємодії з інформацією, отриманої з різних медіаджерел;

створити:

- умови для самовираження в сучасному медіапросторі;

виховати:

- розвинену самодостатню особистість, здатну до осмисленої творчої діяльності, налаштовану на позитивне освоєння світу й здоровий спосіб життя.

Перелік знань і умінь, що формуються в учнів у процесі навчання

за курсом.

Учень повинен знати:

- традиційні та нові види медіа, їх відмінності, переваги і недоліки,
- ключові поняття і жанри медіа,
- способи і наслідки впливу медіа на особистість і суспільство,
- основні елементи технології створення медіатекстів;
- формати, у яких здійснюється створення, зберігання, передача і подання даних, інформації та знань.

Учень повинен уміти:

- критично аналізувати й обговорювати медіатексти;
- самостійно створювати, зберігати і представляти медіатексти в різних форматах;
- доречно використовувати медіатексти;
- аргументувати власні вислови;

- сприймати альтернативні точки зору і висловлювати обґрунтовані аргументи «за» і «проти» кожної з них;
- встановлювати асоціативні й практично доцільні зв'язки між інформаційними повідомленнями мас-медіа.

Очікувані результати:

- розвиток особистості засобами й на матеріалі засобів масової комунікації (медіа);
- формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних умінь, критичного мислення;
- вироблення вмінь подавати перетворену інформацію, передбачаючи особливості сприйняття цієї інформації іншими людьми;
- створення умов для доречного використання освоєних засобів медіа в особистому житті та в ході вивчення інших навчальних предметів;
- розвиток творчого потенціалу в процесі освоєння засобів мас-медіа;
- формування засад медіакомпетентності особистості через систему життєвих цінностей, що убезпечують молодших школярів від негативного впливу медіапродукції.

Програма «Основи медіаграмотності: взаємодія з медіа» для учнів 1 – 4 класів початкової школи призначена для роботи з медіаосвіти в межах варіативної складової типових планів роботи загальноосвітніх навчальних закладів для 1 – 4 класів, хоча її можна використати і для позакласної форми медіаосвіти, наприклад, як програму факультативу.

Вона враховує чотири основні види діяльності молодших школярів:

- 1) отримання знань про кожний вид медіа, його специфіку, мову, засоби виразності;
- 2) формування навичок сприйняття творів і продукції медіа;
- 3) інтерпретацію результатів сприйняття, естетичну оцінку побаченого, почутого;

4) творчу діяльність, яка заснована на використанні різних медіа, створення свого «продукту» (твору), виконаного мовою одного із засобів масової комунікації.

Програма побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Концентричність передбачає ознайомлення учнів з основами аналізу медійних текстів і поступове розширення та поглиблення аналізу цих повідомлень у кожному наступному класі.

Лінійність має за мету подання медіа повідомлень, створених різними видами медіа (кіно, анімація, телебачення, відео, , фото, комп'ютерні ігри, інтернет). Інформація про засоби масової комунікації, їх вплив на формування особистості розширюється і доповнюється в кожному класі. Таким чином забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових компетентностей, зокрема медіакомпетентності, і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

У програмі конкретизовано зміст навчального матеріалу за кожним класом і подано відповідні вимоги до навчальних досягнень учнів.

Програмою встановлено послідовність тем курсу, яка дозволяє при вивченні кожного з розділів використовувати знання і вміння, набуті при опануванні попередніх розділів.

Програмою передбачено резерв часу, який можна додатково використати на вивчення тем курсу, а також для виконання додаткових навчальних проектів, проведення інтелектуальних конкурсів і творчих змагань у кінці кожного семестру або навчального року.

Структура навчальної програми. Курс «Основи медіаграмотності: взаємодія з медіа» розрахований на 140 годин.

Клас	Кількість годин на рік	Заняття проводяться
1	35	1 раз на тиждень
2	35	1 раз на тиждень
3	35	1 раз на тиждень
4	35	1 раз на тиждень

Зміст програми за класами та перелік медіа текстів, рекомендованих для проведення занять, додається.